

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ковальова О.М., к.е.н., доц.

Сумський національний аграрний університет

Інтелектуальний капітал – нове поняття. Іноді поняття «інтелектуальний капітал» ототожнюють з поняттям «людський капітал». Історично першим з'явилося поняття «людського капіталу», яке ввів А.Маршал, який під розумінням капіталу взагалі розумів саме людський капітал, як «освіту, фахову підготовку, навички та здібності». Термін «інтелектуальний капітал» ввів Дж.Гелбрейт в 1969р., тобто в період панування індустріальної та зародження постіндустріальної економіки. Але більшої розповсюдженості це поняття набуло тільки з 90-х років ХХст., що пов'язано з переходом людства до інформаційної економіки.

Інформаційна економіка – це сучасна стадія розвитку людської цивілізації, яка характеризується панівною роллю знань, творчої праці та інформаційних благ. Отже, з нею тісно пов'язане поняття інтелектуального капіталу. Яка ж роль підприємців на цій стадії розвитку цивілізації? Підприємства, фірми, організації в інформаційній економіці використовують різні види внутрішньої та зовнішньої інформації та інформаційних даних для покращення своїх конкурентних позицій та підвищення ефективності управління. Сьогодні серед фахівців менеджменту існує думка, що керувати підприємством – це означає керувати людьми. А людина – це головний носій інтелектуального капіталу.

Таким чином, інтелектуальний капітал сьогодні має таке ж велике значення як і основний та оборотний капітал. Під **інтелектуальним капіталом** більшість сучасних вчених мають на увазі здатність створювати нову вартість інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів.

Інтелектуальний капітал має такі види: людський, структурний, клієнтський, соціальний.

Людський капітал – накопичений людиною та сформований внаслідок певних вкладень фінансових ресурсів певний запас здоров'я, енергії, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в процесі виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці, тим самим обумовлюючи зростання доходів людини та підприємства, на якому працює дана людина. Цей капітал невідчужуваний від його власників – індивідумів.

Структурний капітал – все, що залишається на підприємстві, пов'язане з інтелектуальним потенціалом, після того, як персонал іде з роботи додому. До нього належать інтелектуальна власність (патенти, авторські свідоцтва, селекційні досягнення, «ноу-хау» тощо), інформаційні

системи, система фінансових взаємовідносин, організаційна структура, технічні бібліотеки, інструкції, положення, стандарти, нагороди, грамоти, призи, які отримало підприємство. Ця частина інтелектуального капіталу, на відміну від людського може бути власністю підприємства і може від нього відчуватися., тобто бути об'єктом купівлі – продажу.

Клієнтський капітал – це система стійких, надійних, довгострокових довірчих і взаємовигідних відносин підприємства зі своїми клієнтами, покупцями товару, яка склалася за час його роботи на ринку. Сюди належать бренд, клієнтура, фірмове найменування, канали збуту, ліцензійні договори, секрети формування та розширення клієнтури.

Соціальний капітал – це цінність, що створюється підприємством через соціальні відносини як усередині підприємства, так і ззовні. Об'єкти соціального капіталу невіддільні від підприємства і не можуть бути об'єктами купівлі-продажу, але вони здатні приносити додатковий прибуток підприємцю, оскільки збільшують рівень довіри до підприємства не тільки клієнтів, але й держави, громадських організацій тощо, а також зменшують затрати часу на укладання різного роду угод. А, оскільки головною функцією інтелектуального капіталу є збільшення прибутку, то соціальний капітал повинен включатися до його складу.

Особливості інтелектуального капіталу:

- в умовах інформаційної економіки інтелектуальний капітал виступає основним фактором економічного зростання;
- формування інтелектуального капіталу потребує від самої людини і від суспільства в цілому значних затрат, які постійно зростають;
- інтелектуальний капітал у вигляді знань, досвіду, навичок може накопичуватись;
- з накопиченням інтелектуального капіталу його доходність зростає до певного рівня, обмеженого тривалістю активного працездатного віку, а потім різко знижується;
- характер і види інвестицій в інтелектуальний капітал зумовлені історичними, національними, культурними особливостями та традиціями;
- інвестиції в інтелектуальний капітал повинні забезпечувати його власнику отримання вищого доходу;
- інвестиції в інтелектуальний капітал повинні приносити значний за тривалістю і обсягом економічний і соціальний ефект. Чим якісніші і триваліші інвестиції, тим вищий і триваліший ефект;
- інтелектуальний капітал невіддільний від свого носія – живої людини, і внаслідок цього він, як актив, майже повністю неліквідний;
- використання інтелектуального капіталу завжди регулюються самою особою незалежно від джерела інвестицій на його розвиток.

Процес інтелектуалізації і привласнення продукту інтелекту вже потужно розвивається у ринкових країнах. Наприклад, на період 2003 р.

сукупний обсяг людського капіталу США становив понад 45 трлн. доларів, тоді як активи корпорації – понад 13 трлн. доларів. За іншими даними кількість інтелектуалів в США складає 5млн.осіб. У Японії ще у 1973 р. було реалізовано розгорнуту концепцію «Про інтелектуалізацію національної економіки та розвитку здібностей населення», яка започаткувала широкий процес інтелектуалізації суспільної праці. Аналогічні національні програми здійснені у США, Франції, Великобританії, Швеції. У провідних країнах світу частка зайнятих осіб із переважно творчим характером діяльності збільшилась за останні 40-50 років із 20 % до 60-70%.

Що стосується України, то не дивлячись на кризові процеси останніх 20 років, вона все ще має потужний інтелектуальний потенціал. Так, Україна належить до 3% найбільш освічених націй у світі серед 133 країн. Кількість вчених складає більше ніж 2 тис. на 1 млн. мешканців. Причому загальна кількість докторів наук збільшилася з 10339 чол. В 2000р. до 14895чол. в 2011р.,а кандидатів наук з 58741чол. до 84979чол. відповідно. Україна має 19-ту позицію серед 60 країн за рівнем математичної та наукової освіти. Крім того, вона належить до 30% країн із найбільш високими оцінками в середній школі.

Таким чином, за певних умов потужний інтелектуальний потенціал України може перетворитися на інтелектуальний капітал.

1. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2007. – 440 с.

2. Рогач О. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 720с.

3. Україна у цифрах – 2011 р. /Статистичний щорічник. -[Ел. Ресурс.] – Режим доступу – <http://ukrstat.org>

Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 57-59.